

ШЫН

БЫ(б) ТЫВА ОБКОМУНА, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИН БОЛГАН АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫН ДПУТАТТАРЫНЫН ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1951

апрель

7

суббота

№ 69 (2243)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

Бо хунгу солунда:

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинде (1 арын).
Төрөөн чуртувуста (1 арын).
Часкы тарылгага бүрүн белеткелдиг ужуракы (1 арын).
ПАРТИЯ АМЫДЫРАЛЫ М. Серен-Торжу.—Партияның ажил-агыянын чорудулгазында четпестерни узуу каар К. Олей. — Партиянын Эркин райкомунун пленуму (2 арын).
Г. Степанов. — Большевик партияга кежигүн болуру-

муң ленинчи-сталинчы принциптери (2-3 арын).
Област школа интернаттарының байдалы (2 арын).
Редакция чагаалар (3 арын).
Б. Галавов — Чуну улуг болбазыл (3 арын).
И. Забродин.—Көрүкчүлөр конференциясының мурунда (4 арын).
Корейда болушкуннар (4 арын).
П. Торжу. — Областың шадыраа маргылдаанының түннели (4 арын).

Күүселдениң хыналдазы — Советтерниң организаствыг ажылының үндезини

Организаствыг ажылга күүселдениң хыналдазының улуг ужурудузазын большевик партияның болгаш совет күрүмнениң улуг тургузукчулары В. И. Ленин биле И. В. Сталин кончук тодаргай-биле айткан. «Нижилерни хынаары болгаш ажылдың черек кырында күүселдезин хынаары—ам бүгү ажылдың, бүгү политиканың кадаа база катап, база катап кында, чүгле кында»—деп Владимир Ильич Ленин айттып турган. «Удуртуру дээрге, резолюция бижирин болгаш директивалар таратары ол эвес. Удуртуру дээрге, директиваларның күүселдезин хынаары болур, база чүгле директиваларның күүселдезин эвес, харын директиваларның боттары, оларның дириг практиктик ажыл талазы-биле шынынын азы алдагалады хынаары болур» — деп эш Сталин каш удаа айттып келген. Шын шугумну бергениниң соонда, айттырмыш шын шийтирери бергениниң соонда ажылдык чедишкени организаствыг ажылдан, шийтирлерниң күүселдезиниң хыналдазыдан хамаарып деп эш Сталин өөредип турар. Бистиң областың мурунда салдынып турар сорулгалар улам өзүп турар үеде үндүрүп турар айттышкын шийтирлерниң күүселдезин хынаары, ол шийтирлерниң черек кырында боттандырып организаствыг оңа ужуру дузалыг болуп турар.

Олышкаш областа садыг ажылдык экиндер талазы-биле область Советиниң сессиялары удаа-дараа айттып келген, ынчаарга область Советиниң депутаты эш Арланмай ол айттышкыннары база күүсетпейн турар. Эрткен чылын Барыин-Хемчик районда садыг ажылдының дугайында райкүүскомун даргазы эш Чанзан-оолду илтекелин облкүүскомга дыңнааш шийтир үндүргөн. Эш Чанзан-оол ол шийтирде айткан четпестерни чайладыр хамаан чок, ону райкүүскомнуң хуралына безин тургуспаан. Ынчангаш облкүүскомнуң шийтири күүсетимейн барган. Айттышкын шийтирлерниң күүселдезин организаствыг чоруткун ажилдыны болгаш хоралын бо чийектер тодаргай херечилеп турар. Бир эвес чер-черниң Советтери, оларның күүсекчи комитеттери боттарының шийтирлерин болгаш үстүкү органның айттышкыннарын ажыл черек кырынга чогуур ойшаанда ылап күүседир дээш хыналданы хүн бүрүде мога-шылап чокча чорудуп келген болза, ажыл-агый, культуру тургузуушкунунуң талазы-биле бистиң чедишкенинэвис улам улуг турар ийик.

«Даалгаларның күүселдезин хынаары дээрге, оларны канцелярияга болгаш чүгле өзү барымдалаан отчёттар-биле хынаары эвес, харын хамыктың мурунда ажылдың черинге барып, күүселдениң черек кырында түннелдерни көрүп хынаар» деп эш Сталинның айттышкыны ажылдакчы бүрүзү организаствыг ажылынга удуртулга болдулар ужурулу. Күүселдениң хыналдазын шын организаствыга каадырларын өөредир, бие дуржулгалыг ажылдакчыларга дузалар, мурундагыларның дуржулгаларын көрүлдүр, күүселдениң хыналдазын ажылдык болуп турар черинге барып чорудар ужурулу. Чер-черниң Советтериниң удуртукчулары күүселдениң хыналдазын ийи дугаар чергенин нижилеринге дааспайн, шуут боттары хүн бүрүде чорудар хүлээлелин. Советтерниң күүсекчи комитеттериниң күүселдезин хыналдазын ийи дугаар чергенин нижилеринге дагып турар. Советтер боттарының шийтирлерин болгаш үстүкү органның шийтирлериниң күүселдезиниң хыналдазын даа депутаттары, активчилерин болгаш ажылчы чоннары кириштир бейн турар. Күүселдениң хыналдазын өзүлүг организаствыг турарының түннелинде область, район, хоорай, суму Советтериниң чүгула шийтирлерни күүсетимейн артып калырының фактыларын область Советиниң депутаттары сессияга хөйүнү көргүскөн.

«Даалгаларның күүселдезин хынаары дээрге, оларны канцелярияга болгаш чүгле өзү барымдалаан отчёттар-биле хынаары эвес, харын хамыктың мурунда ажылдың черинге барып, күүселдениң черек кырында түннелдерни көрүп хынаар» деп эш Сталинның айттышкыны ажылдакчы бүрүзү организаствыг ажылынга удуртулга болдулар ужурулу. Күүселдениң хыналдазын шын организаствыга каадырларын өөредир, бие дуржулгалыг ажылдакчыларга дузалар, мурундагыларның дуржулгаларын көрүлдүр, күүселдениң хыналдазын ажылдык болуп турар черинге барып чорудар ужурулу. Чер-черниң Советтериниң удуртукчулары күүселдениң хыналдазын ийи дугаар чергенин нижилеринге дааспайн, шуут боттары хүн бүрүде чорудар хүлээлелин. Советтерниң күүсекчи комитеттериниң күүселдезин хыналдазын ийи дугаар чергенин нижилеринге дагып турар. Советтер боттарының шийтирлерин болгаш үстүкү органның шийтирлериниң күүселдезиниң хыналдазын даа депутаттары, активчилерин болгаш ажылчы чоннары кириштир бейн турар. Күүселдениң хыналдазын өзүлүг организаствыг турарының түннелинде область, район, хоорай, суму Советтериниң чүгула шийтирлерни күүсетимейн артып калырының фактыларын область Советиниң депутаттары сессияга хөйүнү көргүскөн.

Область Советиниң күүсекчи комитетин болгаш район Советтериниң күүсекчи комитеттери хөй саньыг шийтирлерин үндүргөш, оларның күүселдезин четпес организаствыг турары депутаттар шугумчүлөөн. Колхозтар тудуушкунунуң дугайында хөй саньыг шийтирлер бар херизинде, оларның күүселдези дээш өзүлүг демиселди чорутпааны-биле эрткен чылын тудуг планы күүсетимейн болгаш колхозтарга болгаш колхозчуларга тыспыр узуу хуусаалыг болгаш эгитимес чөдөлгөнүн чүгле 59 хуузу ажылдаганын. Колхоз тудуушкунунуң талазы-биле Кызыл району болгаш Каа-Хем район эң хождундай болган чорук болза, ол районнарын Советтериниң күүсекчи комитеттери талазындан план дээш, шийтирлерни ажыл-херек кырынга боттандыра дээш организаствыг ажылды кончук четпес чорутканы херечилеп турар. Область Советиниң сессияларына болгаш облкүүскомнуң хуралдарына чурт үлетпирүүнүң ажылының четпестерин үргүлчүлө айттып келген турбужа, чурт үлетпирүүнүң кидизиниң эрелекчи эш Новиков оон кандыг-даа боттуг түннел кылбайн турар, ынчаарга облкүүском ол талазы-биле шийтирлерни күүседирин шыңгыгы организаствыг илгелген. Оон ужурунда чурт үлетпирүүнүң ажылының четпес хоочун аарык болган.

Область Советиниң күүсекчи комитетин болгаш район Советтериниң күүсекчи комитеттери хөй саньыг шийтирлерин үндүргөш, оларның күүселдезин четпес организаствыг турары депутаттар шугумчүлөөн. Колхозтар тудуушкунунуң дугайында хөй саньыг шийтирлер бар херизинде, оларның күүселдези дээш өзүлүг демиселди чорутпааны-биле эрткен чылын тудуг планы күүсетимейн болгаш колхозтарга болгаш колхозчуларга тыспыр узуу хуусаалыг болгаш эгитимес чөдөлгөнүн чүгле 59 хуузу ажылдаганын. Колхоз тудуушкунунуң талазы-биле Кызыл району болгаш Каа-Хем район эң хождундай болган чорук болза, ол районнарын Советтериниң күүсекчи комитеттери талазындан план дээш, шийтирлерни ажыл-херек кырынга боттандыра дээш организаствыг ажылды кончук четпес чорутканы херечилеп турар. Область Советиниң сессияларына болгаш облкүүскомнуң хуралдарына чурт үлетпирүүнүң ажылының четпестерин үргүлчүлө айттып келген турбужа, чурт үлетпирүүнүң кидизиниң эрелекчи эш Новиков оон кандыг-даа боттуг түннел кылбайн турар, ынчаарга облкүүском ол талазы-биле шийтирлерни күүседирин шыңгыгы организаствыг илгелген. Оон ужурунда чурт үлетпирүүнүң ажылының четпес хоочун аарык болган.

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинде

ВКП(б)-ниң Төп ревизия комиссиясының даргазы М. Ф. Владимирскийни көржүдери организаствыгның талазы-биле моон адаада эштер составыг чыгаш комиссиясын тургузарын СССР-

ниң Министрлер Чөвүлели доктааткан. М. А. Сулов (даргазы), М. Ф. Шкирятов, П. Н. Поспелов, А. Ф. Горкин, С. Д. Игнатъев, И. И. Румянцева болгаш Д. В. Кручин.

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА

Чурттун ховуларында

ЛИТВА ССР. Вильюстуң көдээ ажыл-агый машиналарының «Коммунар» заводу малдың кадыг чөмүштерин тез-болбаазырадыр чаа машинаны кылып үндүргөн. Чурукта; бригадир Я. Бавтуопун (оң талазында) чаа машинаны хүлээп ал турары.

Тарылга фронтуну Украинаның сонгу-неон талазынче дүргөни-биле чагып бар чыдар. Апрель 1-де 22 областтарның колхозтары тарылгага дүлүктөп кирген. Дына хөй көдээ ажыл-агый артельдери техниктиг культураларның тарылгазынче кирипкен. Винница, Одесса болгаш Черновицы областтарының колхозтары чигир сөйлөзүмүнү тарылгага кирипкен. Полтава болгаш Кировоград областтарында көөшпө тарылгазы чоруп турар, Одесса областа баштайгы чүс гектарларда кенаф үрезиннерин чагып тараан. Час орай-тегелден болза-даа хөй чылда үнер сипеннер тарылгазы бо чылын эрткен чылдазындан эки чоруп турар. Кабарданың колхозтары эрте чагып тарыры тарааларының планын күүсеткен. Ол ажылды эрткен чылдазындан он хонук бурунгаар күүсеткен. Дына улуг шөлдери ирвиэстаан үрезиннер-биле бедирлештир чажар арганы херечилеп чышкан. Астраханьның ховуларында часкы тарылга ажылдары эрткен чылдазындан 8 хонук эрте эгелээн. Эютаев болгаш Харабалин районнарының колхозтары

эрте чагып тарыры культураларының планын үш ажыл хүннериниң иштинде күүсеткен. Дына хөй көдээ ажыл-агый артельдери күзүн чагып тараан тарааларны илирттөөрин дооскан. Ульянов областың колхозчулары хар суун доктаадыр хемчеглерни боттандырып турар. Ульянов, Старо-Кулаткин, Карасун болгаш Радичев районнарының көдээ ажыл-агый артельдери хар суу доктаадырын эрткен чылдазында барык ийи катап улуг шөлдөрдө чоруткан. Сибириниң муруну чүгүндө часкы тарылга ажылдары эгелээн. Минусинский ховулары хардан адырылган, хөзүн дүргөн куреп чыдар. Восточенская болгаш Шетинкинская МТС-териниң трактор бригадалары аңгыстары илирттөөрин эрткен чылдазындан он хонук эрте эгелээн. Муруну Приморьяның колхозтары болгаш совхозтары тарылгага массалык-биле кирипкен. Ханнай шынаанының көдээ ажыл-агый артельдери баштайгы ийи хүннерде-ле арбай болгаш сулары эрткен чылдазындан ийи катап улуг шөлдөрдө тараан. (СЭТА).

ОМСК. Омскийн көдээ ажыл-агый институтунуң эрткен ажылдакчызы, көдээ ажыл-агый өртемниң кандидаты Е. Н. Давыдов шөлдө чаптылган хоралыг пок үнүштерин аштарының аргазын чогаадып кылган. Чурукта: Е. Н. Давыдов лабораторияда.

Доннун улуг районнары эрте чажар культураларның тарылгазын дооскан

РОСТОВ-НА-ДОНУ. Март 31-де Донга 5-6 ажыл хүннеринде эрте чагып тарыры культуралары улуг улуг районнар—Сальский, Целинский, Александровский болгаш Развильевский районнар дугаарында тарылга күүсеткен. Сальский районуна 6 ажыл хүннериниң дургузунда 36.300 гектар шөл тарытылган, оон иштинде көдээ ажыл-агый артельдери 26.300 гектар черни тараан. (СЭТА).

Тудугжуларның май биринге белектери

НОВОСИБИРСК. Мында чуртталганың улуг тудуглары чоруп турар «Тяжстанкогидропресс» заводунуң чанында ийи чуртталга бажыңнары дооступ турар. Каменскийн шөссөинде беш каыт чуртталга бажыңның иштинки ажилдарын кылып турар. Ол бажың болза, хоорайның чараш бажыңнарының бирээзи болур. Красин кудумчузунда 700 дөрбөлчин метр шөлдүг ийи бажыңны тудуп доозуп, дужаарыга белеткеп турар. Первомайский районун демір-орук суурунда паровоз септелге заводунуң ажилчынарына, инженер-техниктиг ажилдакчыларына болгаш албан хаагычтарына хөй каыттарлыг беш бажыңнары тудуп турар. Оон тудуу дүргөн темпийн метр-биле чорутуп турар. Май биринги байырлалына хоорайның тудугчулары нийтизи-биле 18 муң ажыг дөрбөлчин метр шөлдүг он-өч чуртталга бажыңнарын тудуп доозарлар. (СЭТА).

Уксаалыг малдарны колхоз фермаларынче

АЛМА-АТА. Семипалатинск областың «Чалобай» совхоз бо чылын колхозтарының фермаларына мыйыстыг улуг бода малдың чаа уксаазы «Казахская белоголовая» деп 160 бугажыктарны берген. Малдың бо уксаазының эъттиг продуктуну бекит деп чүве калбаа-биле билдинтир. Ук малдар болза концентраттар-биле немелде азыраашкын чокча боду бұдуштүг одарларга семирип турар. Эки азыралганың үезинде Караганда совхозунда «Казахская бе-

логоловая» деп бир чартык харлыг шарыжыгаштарың деңзизи 541 килограмма чедип турар, ол болза, ол чериниң малынын улуг инентериниң деңзизинде барык бүдүн чартык катап хөй болуп турар. Казахстанның, Украинаның, Киргизияның, Алтай крайның болгаш Саратов областың колхозтары «Казахская белоголовая» уксааның 3.500 баш аныяк малдарны алыр. (СЭТА).

Часкы тарылгага бүрүн белеткелдиг кирээл

Тарып киреринге белен

Сүт-Хөл районуң Илюов аттыг колхозунуң колхозчулары часкы тарылгага белеткеп ажылын күштелдирип, ойшаанда доозар дээш улуг сагыш салганнар. Эш Доржуга удуртурган хову бригадасы бо чылдың часкы тарылгага херегелээр бүгү-ле үрезин материалдарын белеткеп, арымап алганын. Тарылгага херегелээр 30 андазын, 28 илиир, 2 тараа чаштырар машина болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа чөпсен-херекселдериниң септелгезин доозулан. Колхозтуң хову бригадасы тарылга шөлүнче жөжүп үнэриңге белеткенип турарлар.

Илииртеп кирипкен

БАРЛЫК. (телефон-биле). Барыин-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң хову ажилдакчылары бо чылдың бекит дүжүдү дээш часкы хову ажылын эгелээн. Апрель 1-де тракторист Билдиржин бодунуң тракторунга 16 илиирлерни кожуп алгаш, эйир чылгы андарган черге часкы хар шыгы тударында илииртээшкенин кылган. Ол хүн тракторист Билдиржин дүштөн соңгаар 18 га черни илииртээн, шынары эки болган. Апрель 2-де тракторист Эр-Санаа 16 илиирлеп кирген болгаш апрель 3-те

Хүлээлгезин күүседип турар

Часкы тарылганың бүгү белеткелдерин чолдак хуусаада бекит шынарлыг доозар дээш Кызыл районуң Ээрбек сумузунда «ТАРН XII улуг хуралы» колхоз ол сумунуң Элегес аскында «Бай-Булуң» колхозту май мурунуң социалисттик чарыжына кыйгыраш алган хүлээлгезин шевергини-биле күүседип турар. «ТАРН XII улуг хуралы» колхоз апрель 1-де бүгү белеткелди доозар дээш хүлээлгезин март 20-де күүсеткеннер. Колхозчу дарганын Ф. Лебедев, И. Аз-оол олар септезе чогуур 18 андазынын, 23 илиирни, 2 тараа чаштырар машиналары бекит шынарлыг септел дооскан болгаш үрезин арыглаар бригада тараа культураларының үрезин арыглап дооскан. Ол ышкаш огорода бригаданы мога тарыры черинге чемижилге чүүлдерин таанып алган болгаш үрезин материалдарын четчири-биле белеткеп алган. Чамдык помидор, кылбыш үрезинерин тускай саваларда олуртукташ, остирүп эгелей берген.

Курс удавас өөредилгезин доозар

Каа-Хем районуң Сарыг-Сеп машина-трактор станциясының чанында организаствыг трактористтер бригадасына үчүтчиктер болгаш прицепчиктер курсу өөредилгезин тудурар четкен. Ол курста өөринип турар 39 шикшиң 22-ши прицепчиктер. Хову ажилында көдээ ажыл-агый машиналары ажиллаар дугайында механик Мостовых болгаш агротехниканың үндезиниң дугайында МТС агроному Носов олар башкылап турар.

Бедик дүжүт дээш мурнакчылар

Бо чылдың бедик дүжүдү дээш часкы тарылгага бедик шынарлыг белеткенир талазы-биле Чөөн-Хемчик районуң колхозтарының аразында Сталин болгаш Идванов аттыг колхозтар мурнакчы ажилдап келгеннер. Ол колхозтар көдээ ажыл-агыйның чөпсен-херекселдериниң септелгезин кылып дооскан болгаш бо чылдың тарылгазынга четчир бедик шынарлыг үрезини белеткеп аш, арыглаашкынын дооскан. Колхозтуң хову ажилдакчылары тараа культураларының үрезинни база катап арыглап, кургаг формалин-биле хорванап эгелээн. Дарганын бригаданы терге септелгезин доозуп турар.

Сарыг-Сеп МТС-тиң директору биле улуг механигы часкы тарылгага белеткенип трактор шариин хынап көрүп турары. Чуруу А. Ермолаевни.

РЕДАНЦИЯГА ЧАГААЛАР

Бүгү ниити өөрөдилгезиниң хоойлузун хажыдып турар

ССРР хамаатыларының Сталинчи Конституция ёзугар эдилээн бүгү эргелириниң бирээзи өөренир эргени бүгү-ниити өөрөдилгезиниң Хоойлузун барымдаалап ботандырып турар дээрин бистиң ажалдык чоннарвыс эки билерлер. Ынчангаш олар боттарының школа назылыг ажы-төлүн школага калбаа-биле хаара тудуп турарлар. Ындыг болза-даа, чамдык ийи-чангыс ада-нелерниң талазындан боттарының ажы-төлүн эртем билигдиң кижилер кылдыр белектээрин күзөвөс, оларны школадан оспаксырадыр хонюңгү фактылар эвээш алаачы-биле илереп турар. Ылаңгыя Улус-Хем районунуң Демир-Сугда Ми-

чурин аттыг колхозтуң кежигүнү коммунист аш Санчаа, колхозчулар Маажык, Сюрюк олар уругларын школага бербес, берсе-даа үндезин чок чылда-гааннар тыргып, оларны школадан чанатадыр чоруктарны каш чылды улаш-тыр болдуруп келгенер.

Мынчангаш, үстүндө ада-нелер ып-наш, чаш салганчы хамаатыларының коммунистг кижизидилгезинге, олар-ның эртем билг чедип алыр чоруунга шаптык ужураштырып турар кижилерниң бүгү-ниити өөрөдилгезиниң Хоойлузун хажыдып турарлар кылдыр санааышшаа, чогуур хемтегни хүлээдир херек.

О. УИНОК-ООЛ.

Уругларның өөрениринге шаптык болбас

Бистиң большевик партиясы, совет чаазаавыс анык Тыва областың улус өөрөдилгезиниң херээн шапкыны-биле сайырадыр, ону мурнакчы областар-ның денделинге чедир дээш улуу-биле сагыш салып, чаш салганчылар-ны кижизидириниң херээнге таарымча-лыг бүгү байдалдарны тургузуп, ачаа чаргыдаары-биле чыл бүрү дыка хей түнүгү хөрөгини үндүрүп турар.

Ол улуг дузаламчыга даянып алгаш, боттарының уруг-дарыны совет мурнак-чы эртемниң үндезинери-биле чепсег-леп, бектик културлук кижилер кылдыр белектээриниң улуу, харын олар-ның өөрөдилгезинге моондук болуп, школадан чанатадып алпаргаш, хуу ажалын кылдыртыр чүүдөр бистиң ада-нелериниң талазында барын демделгезе чогуур

Чижээ Чөөн-Хемчик районунуң Хөндөргөйдө «Кызыл тараачын» көдөз ажал-агы айрелиниң кежигүнү эш Көк-Хемчик колхоз школының үшкү

класында өөренип турган уруу Таянык өөрөдилгези чылынык ийги чартыы эгелээри билек-ле чанатадып алпарган. База эштер Бегзиаа, Докур-оол, Аска-Лама, Төтүрөй, Сарыг-оол олар кадык-шыраак, эки өөренип турган уругларын кандыг-даа чылдагаан чок, шагда-ла чанатадып алпаргаш, бот-тарының хууда ажалын кылдырып турарлар.

Уругларын экеп өөрөдир дугайында школа эргелекчи болгаш башкылар ол ада-нелерге чагаа бижи, каш удаа чедип келген. Ындыг болза-даа, олар мынчага чедир экилейби, харын кан-дыг-даа барымдаа чок чылдагааннар тыртыр оралдажып турарлар. Үстүндө ада-нелерниң дугайында колхоз баш-таар черинге, суму Советинге база-ла каш удаа негелде тургасан. Оларның талазындан амдыгаа чедир база хемтег албайн турар.

К. ДАЛАЕВ.

Агроном-даа, зоотехник-даа эргежок чугула херек

Көдөз ажал-агының хотжүдөринге тускай эртемнилер улуу-биле негетини турда, Тере-Хөл району амгы үеде зоотехник-даа агроном-даа чок болуп турар.

Районуң көдөз ажал-агы килдизи-ниң зоотехник Чолдан-оол Кызылга түр эменери-биле чо чылдың февралдык эгезинде 10 хонуктуң шөлөзүн алган.

Херек кырында Чолдан-оол ол-ла до-раан районуга баргаш, мен зоотехник-түр хүлээлгеден үндүм, мени Кызылга башкы сургуулунга өөрөдир-биле чорудунар деп биле кылгаш, оон 300 рубль үндүртүп алгаш чоруткан. Чолдан-оол областың көдөз ажал-агы эргеле-лине баргаш, районуң көдөз ажал-агы килдизи мени ажалдан чылдагаан чок үндүрдү деп чаргыдажырга обла-стың көдөз ажал-агы эргелиги район-нуң көдөз ажал-агы килдизиниң эргеле-кчизи Ондарың доңгутааш, Чолдан-оолду Чөөн-Хемчик районче чоруду-пан, ол-ла хеазер районда зоотехник чок.

Районуң көдөз ажал-агы килдизи-

ниң кол агроному В. Постников 1950 чылдың декабрь айда кандыг-даа чылда-ган чок хенертен чиде берген. Ол дугайында областың көдөз ажал-агы эргеле-лине дыңадып, ук агроному районче дедир чорударын дилез турбу-жа, областың көдөз ажал-агы эргел-ди В. Постникову Кара-Далайче дыштандырып чорудупан болган. Эш Постников чүгле бо чылдың март 25-те районуга дедир эеп келген.

Бо болза, областың көдөз ажал-агы эргелиги Тере-Хөл районуң тус-кай эртемнилер-биле хандынар дуга-йында сагыш салбайн турарын, бо-дунуң каадырларының ажал-чорудулаз-мын шынарын хынавайн, оларны ам-дыралды-биле танышпайн турарын хере-чилеп турар.

Мынчангаш областың көдөз ажал-агы эргелиги Тере-Хөл районуң бижыг туруштуг, шымак билгилиг тускай эр-темнилер-биле хандырып, оларның амдырал-чуртталганын, ажал-чорудула-занын сонунурага чогуур.

Х. БЕГИ.

Садыг школарында четпестер

Кызыл хоорайда кооператив шко-лазының ажал-агында болгаш иштиги корум-чурумунда улуг четпестер бар болуп турар. Школянык ишти, дашты-ның болгаш өөреникчилерниң арыг-ше-вер байдалы кончуг багай.

Школянык даштык девиэскээри аажок кирлиг, хүл, доврак школянык эжинден эгелээш сүстүтүп чыдар. Школянык коридоруна кире бергеш көрүп турарга ооң ханаларында хамык пок, доврак бичи хылдарда ызыртына бергилээн тургулаар.

Сургууларның иштиги ак хептери чок болганының учурунда иштиги хеп-терин үр үеде солуйайн турар. Сур-гуулар 1950 чылдың сөөлгү үезинде-ле чангыс-чангыс иштиги хептер алган, оларны солуваан-даа, чугдурбаан-даа кирлиг хевээр кедип чорурлар. Сур-гууларның иштиги чуруму кончуг ба-гай. Удуур өрөздөргө даштык хеп-тери-биле орунларының кырынга чы-кылдап алган тактылаан чыткылаар, өрөздөр ишти болгаш коридорда са-зын, папирок сыптары хей чыткылаар.

Школянык дирекция чери сургуулар-ның мындыг байдалы-биле танышкы-көрбөс, сургууларның удуур өрөздө-ринге кирип, орунлары көрбөй турар. Школянык ажал-агы эргелекчилерин-ге улустарны оварымча хыналда чок кирип ал турганындан сөөлгү 6 айда 2 кижы халашкан, олар бичин-даа ажал-тыг чүве кылбайн, школянык ажал-агыны сандардып өңчү хоргензин бу-дип турганнар. Сөөлгү үеде ажал-агы эргелекчизи турган Рудакон школянык ыкжык боду оттулуп каан боордан өскө чүну-даа кылаан.

Бир эвес школянык ажалы мындыг турар болза, өөрөдилге эки түңнел көр-гүзүп шыдавазы билдирер.

С. ШИДИЖИК

Чылгы малдың азыралыңче кичээнге салыр

Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» көдөз ажал-агы артелиниң чылгы мал-ы багай азырал, ажалгада турар.

Колхозта 265 баш чылгы малдан 27 баш айттарны кандыг-даа ажалга ажал-лаарга аржак кылдыр аргызы эдилээн. Денгели баксыраанының уламындан 4 айт көдүртүп турар.

Ажалчы айттарны азыраар сула чо-гундан, ол ышаш снгенин эвээш берип турганындан айттар арып баксыраан. Ол айттарны эки азырал ажалгага тур-гүзэр, немеде чөм-биле хандынар ужу-рчуп турбужа, колхоз баштаар чери ар-ган харыксыраан айттарны чер одарын-да чылгыне салдырып турган. Одарга турган чылгы малдан 4 бе ара салган.

Одарда болгаш ажалда чылгы малдың ажалгазын экиндер дугайында колхоз баштаар чери болгаш мал бригадири Х. Базыр-оол хемтег албааны улуг бу-руулук.

Мынчангаш чылгы малдың азырал, ажалгазын экиндип, чылгы малдың баш санып менди камгалап алырыңче кичээнге салыры чугула.

Г. СЕРГЕЕВ.

Төлөпиг эвес кижилерни партияга хүлээп ал турган национал театрының, улты заводунуң, юристер күрүзүнүң партия организацияларының шийтирини ВКП(б) хоорай комитетиниң бюросу күчү чок болдурган. Партияның хоором бю-росу чокта чаа эш Дуугаевти партия-ның кандидаттыга хүлээп алырындан ойталаан, эштер Вилижанин, Шустов болгаш Диденко олар Дуугаевти ажал-ишчи болгаш политикти шынаар хы-наш көрбөй, партияга кирип болур деп хүлээнип алгаштар.

Хоорайның партия организациясы бо-дунуң составында 199 кандидаттардык болуп турар, оларнык иштинде 87 кижы кандидат стажын эртирген, канди-даттар-биле ажалды чедир үнелеш көр-бөс чоруктуң фактылары хоорайнык өскө-да («Тыва алың» трестин, об-ло) партия организацияларында бир.

Ажалдык ол чүгүлэ участогун чедир үнелеш көрбөс чорукту төндүрөр үе кел-ген.

Улетүрчинерниң болгаш мурнакчы интеллигенцияларның иштинден партия-га чаа долдурулушкун чоруп турар. Партиянык хоорому болгаш партия эге организациялары анык коммунисттерниң большевикчи кижизидилгезинче докта-амал кичээнге салыр, нитиниң идекпей-лиг амдыралыңче оларны хандыдар, оларнык идея-политиктиң денделин бе-дидер дугайында сагыш чоаар ужурулук.

Бистиң партия болза, кижилерниң чүгле санын кажан-даа сурбейн турар деп чүвени партия удурткучулары би-дир ужурулук. Ынчалза-даа, ким кижы партияның хүрээлинге шынап-ла тө-депиг болду, ким кижы Ленин—Сталинның партиязының херээң-ге бодунуң бердингенин көргүскөн бол-ду, ол кижилерниң мурнуга экишти партия дугалайын турар. Ынчангаш, партия массаларык иштинге хүн-бүрү ажал-биле, массалар-биле харытааны быжыггап тургаш, партия кежигүнү эвес калбак активти өстүрүп тургаш, оң хүрээлинге өстүрер ужурулук деп негээде санап негден.

Совет эрге-чартыгының үезинде бүгү делегейге төгүлүг тилелелерин больше-вик партиянык удуртулазы-биле бистиң чоңуус чедип алган, ынчангаш совет улустун өң дээр кижилери оон

хүрээлинге кирерин күзеп турары тударгай. Большевик партия бистиң эно-ханчыл угаан бодалы, алдары болгаш чүдүлгөсү болур. Бистиң партиянык ат-алдарының өгүлдөш, амдыралдык бүгү амдыралында бүгү удуртуп болгаш угулал шилээр роло ооң хүрээлиндиң өгүлдөш-биле холбашкан, чүге дээш, СССР-ниң ажалчы чоннары «...бистиң партияны бодунуң партиясы, чүгө бол-гаш төрөөн партиясыс — деп санап ту-рарлар болгаш партиянык хүрээлинди өстүреринге болгаш ону быжыггап ырынга олар ханы сонунурадык болгаш олар боттарының салым-чаанының дугайында партиянык удуртулазынга эки тура-зы-биле идегеп турарлар» (Сталин).

Партияга кежигүн болурунун бир чу-гула чүдүлү партиянык чоожу болгаш алыс согулагарынын тайылбырлап тур-ар программаны хүлээри болур. Програ-маны боттандырырынга партия боду та-жыгалыг, боду организастыг принцип-терлиг болур. Программалыг, тактика-лыг болгаш организастыг бодалдарың чангыс айл болуру бистиң партиянык тургузуунуң үндезин болуп турар. Ын-дыг төлөөдө, партиянык программаны болгаш оң тактиктик база организастыг бодалдарын хүлээп көөр, чүгө-ле ша-к ынды кижы партия кежигүнү деп санадып болур.

Ол ам-даа эвээш. Большевик партия—революсчу хөдөлүшкүнниң партиясы. 1905 чылда-ла эш Сталин большевик партиянык кежигүн болурун күзээр кижы болза, «...ол кижы бистиң партия-ның программаныг, тактикалыг болгаш организастыг бодалдарын хүлээп алыры-биле көрбөс болгаш ол бодалдары бот-тандырыры дээш, оларны амдыралга чорудары дээш холга алыр ужурулук» — деп бизанон.

Коммунизмни тургузары дээш чүткү-дүг кызыггар чок демселди чуртга бодунуң кежигүннеринден негеп турар, ону чангыс-чангыс тургаш кылдып хөр-жө, коммунистер чүгө-ле быжыг болгаш сырай организацияга катышчыга турда демсел ам чедилгениң болуп шы-даар.

Моортам уставтын бир дугаар пара-графының негелдеси болза, ооң органи-зацияларының майы бирээзинде бактааш турар болгаш ажалдап турар, партия-

ның доктаалдарына чыгарылг турар кижы партиянык кежигүнү деп санапыр дээни ол.

Ол негелдени коммунист бүрүзүнүң ажал-чорудулазынга партиянык кон-тролю хандынар. «...Партиянык кандыг-даа кежигүн партиянык дугайында хары-салгалыг болгаш кандыг-даа кежи-гүннүң дугайында партия хары-салгалы-гы» — деп Ленин бизанон. Бистиң пар-тия чангыс-чангыс кижилерниң чыыла-зы эвес, харын төпчүткен, сырай ка-нышкан организация болур.

Адак сөөлүндө, партияга кежигүн бо-лурунун ынавала чугула чүдүлү—кежи-гүн дадыырларын коммунистер өй-шаанда төлээр дугайында негелде бо-ду. Партиянык ашка хөргөзгөн хамык-тыг мурнунда кежигүн дадыырларын тургузунар. Кежигүн дадыырларын төлөри коммунисттик элементтерге хү-лээлгези болур. Кежигүн дадыырлар-ой-шаанда төлээри—коммунисттик са-гылга-чурмуунуң, ооң партия организа-ция-биле харылдазының көргүзүлү-болүр. 3 айланың дүргүзүндө кежигүн дадыырлар төлөвөн коммунист партия-дан үнген деп санагырар, чүгө дээр-ге, ындыг кижы партия дугайын бодавайн турар, партия хүлээлгелерин кайы-ха-маан чок көрүп турары ол.

Партияга кежигүн болурунун дуга-йында ленинчи-сталинчы принциптер болза, партия төпчүткен организация, чаа хевирниң партиясы болур, ооң кежи-гүнү партиянык херээ дээш демселге ызыггар чокка бердинген болур. «Бо-дунуң күзелин партиянык күзели-биле надарын болгаш партия-биле кады хөдө-лип ажалдаарын бодунуң хүлээлгези деп санап турар, чүгө-ле ша-к ындыг кижы большевик партиянык кежигүнү деп санадып болур» — деп эш Сталин өөр-өдүп турар.

Партия организациялары партияга чаа кежигүннер кириер дугайында айты-рыгын шийтирилеп тургаш, партияга турары дээр партиянык херээңге бо-дур бердинери ол, ооң эрге-ажыш чүдү-ден-даа бектик тургузары ол деп чүвени бодавур ужурулук. «Эш Ленин үндөлдөк-чи болгаш удурткучу болуп турган ша-к ындыг партиянык кежигүнү болурдам бекч алдар чок» (И. В. Сталин).

ЧУНУ УТУП БОЛБАЗЫЛ

Николай Никитиниң Сталинчы ша-налга четкен «Соңу Аврора» деп ро-маны болза, америк-англи эжелекчилер-ниң 1918—1920 чылдарда анык Совет республикага удур боо-чөпсөктүг интер-венциянык удурланган орус ажалчы-нарын болгаш тараачыннарның маа-дырдыг демселениң чуруну бистиң мурнувууса база катап көргүзүп турар.

Романың иштинде чорудулгазы бис-тиң Төрөөн чуртувустуң соңу талазын-га болуп турар. Совет күрүнени чок кы-лыр дугайында дембөөргөй бодалы-биле болгаш бай рынок, чиг-эт болгаш күш-ажылды чыгы-биле тып алырынга бүзүрөп алгаш, АКШ-тың, Англиянык, болгаш Франциянык удуртуп чыгар-ар бөлүктери боттарының шериглерин Мурманск болгаш Архангельск районунче чо-рудуп турар. Россияны немецтерден кам-галаарың чугулазының дугайында ме-ге, нугүлдүг чугаалар-биле чадгынып алгаш америк-англи империалистер чүгө-ле советтик Соңу-Чүктү бодунга чы-гарып алырын кордап турганнар эвес, харын бүгү совет республиканы эжелээр боттандырып, колдарын Москвага чедир сунарын кордап турганнар.

—Американычлар Россияны бүрүн эжелээр дугайын бодап турарлар — деп Совет Россиянык каржы өжөөнниң дай-ыны Черчилль чугалаан.

Океан ындының банкирлерниң эже-лекчи планы Черчилль бүрүнү-биле дөткөш. Политика талазы-биле чажы-рынган эң не бужар дайын большеви-чи Россиянык чүгө чок кылырыңың-ар-газын оң көргөн эвес, харын эки анык кончаа тып алырын көрүп турган. Бу-гү-ле чүвени Англия эвес Америка чы-гарып эргелээр, ынчангаш Черчилльдин бодунга ийи дугаар черигниң ролун ой-наар апаарын кончуг эки билсе-даа ол ону бодунга хүлээп ап турган.

Совет бөдүүн кижилерниң патриотиз-ми болгаш эрес-мадырлыг чорун чо-галчы тодаргай көргүскөн. Большевик партиянык удуртулазы-биле Лениниң болгаш Сталинниң кыйгыры-биле ажалчы чоннар даштыкының шериг-лериниң кем-буруулук үптөкчи халдааш-канынга маадырдыг удурлашыкынын организациялап турарлар. Романың маа-дырларың аразында боттуп болгаш төөгүлүг кижилер — туруштуг больше-вик, архангельск губкувкомунуң дар-газынык маадырдык Павел Виногород болгаш архангельск губерниянык шериг комиссары Андрей Зеньковский оларны көөр бис, база совет улустун алдардык оолдар, кыстары комиссар Павел Фролов, Питерниң анык ажалчыны болгаш кызыл-гвардейжи Валерий Сергунко.

Кызыл Армиянык хүрээлинге кирип турар математика факультетиниң сту-дентизи чоран Андрей Латин, офицер-артилержи Леонид Дранчины эрес ди-дим кыстар Лея болгаш Люба ыкжаш оон-даа өскелерин овуру дүзүзүн уран чечени-биле байлакшыдык көргүскенин ол номдан көөр бис.

Чогаалчының улуг чедилгени бол-за, ол совет улустун чайгылыш чоң ту-ра сорун, эрес-дилдими хосталга мынашылдыг сагыш-сетилин номчу-чуларга дамчыдып берип шыдааны бо-ду. Ол байдал романың чүгө кол маадырларының овуру дүзүзүн көр-гүстүнгөн эвес, харын интервентилерге Удур ыдыктыг дайын чангыс эп сет-кил-биле көдүрүп үнген романда ады безин кирбөөн кижилерниң өзүр-дүрү-зүндө эки көргүстүнгөн. Орус кижилер кичилелге чуртаары күзөвөйн турарлар. Демселдин эң не кадыг бер-ге хүннеринде олар эртен болур чы-рыктылыг хүнүн дугайын, боттарының тилелгезинге, интервентилерниң чай-гылаш чок аштырыңа быжык биле бү-зүрөп турганнар, боттарының бүгү-ле сеткил сагышын болгаш идегелин Ленинниң болгаш Сталинниң аттары-биле, коммунисттик партия-биле болгаш со-вет эрге-чартыгы-биле холбаштырып ту-рарлар.

—Мени дүүн этеп созулап турганы ышаш ол араатаным чорук дээш бис-тиң партиялыс оларны өршээвөс. Чок черле өршээвөс — деп кара-бажыңга байсаадып турган Олений чугалаан.

Дайзын-биле кадыг дошкун тулушчу-лукка ханалып, эрес дилими-биле өзүп быжыгып турар анык Кызыл Ар-миянык фронтунуң соңу кезеңге бо-

луп турган тулушкуннарда чоорту өзүп турган дайынчы күш шыдалың делгеренгей-биле көргүстүшпаш, чо-галчы революциянык улуг баштыкчы-лары Ленинниң болгаш Сталинниң мер-ген угаанын удуртуп ролун көргүскөн.

Эш Сталин Вяткага чораан үезинде ооң комиссар Фролов-биле ужуражып турганының байдалын автор кончуг эки бизанон. Катлас—Соңу Давида шугумунда шериглерниң бир чамдык кезин өскээр алыр, ынчангаш Фроловтуң бри-гадазының дуглап турары фронтунуң эң чугула участогун анык кааптар дуга-йында Троицкынык өскерликчи дугла-лының дугайын Фролов эш Сталига кончуг дүүрөп илеткеп турар.

Фроловтуң чугаазы шугумунуң ды-нааш эш Сталин таваар чугалаан — Дүүрөвөтөр. Ол дугаалды күш чоң болдурган. Алды дугаар армияга бо хун өскө дугаал бээр: Архангельск уунга тулушкуну катап идепкөйли-биле чорудар.

Дайзының мавайын турар черинден Шенкурскче шаап халдаар деп кончуг чугула сорулганы эш Сталин Фроловтуң мурнуна салып турар. Ону күжөдери Архангельскини хостарыңың шийтич чоңушкуну деп эш Сталин баш удур өтүр көрүп.

Ол бөдүүн өтүр бодалдык мерген угаанын Фролов кончуг хайгап, мыт чок турган.

«Шенкурскче баар. Бистен ол дуга-йын кым-даа бодавайн турган... Оон со-гушкун таварыштырып болур... Тылче...»

—Ында ээн сырай эзимнер болгаш эртер аажок улуг харалы деп улус чу-галаажып турар дыр. Улус эртип шы-даар бе? Силерни-биле кандыгыт? — деп эш Сталин комиссарче дөрт көрүп айтырар.

—Эрте бээр — деп Фролов хары-лаан.

—А үгөр-бооларың?

—Эртир сөөртү бээр бис.

Сталин холун комиссарың эктиңиң кырынга эп найрал өзүзү-биле салгаш.

—Шындыр эш Фролов. Улус хилин-чектешип турар... Улус хосталганы ма-нап турар... Даштыкы интервентилерге удуур... Бистиң Төрөөн чуртувустун дай-зынарыңа удуур... Бис Ада-чурттуң дай-ынын чорудуп турар бис.

Бергелер улуг, демсел чидиг. Ын-дан-да болза, ажалчы аңгы каян даа мунгараваан. Большевиктер партиясы база-ла каян-даа ундараваан.

Бодунуң бодалын оон мйиң калбар-тышаан, эш Сталинның невен чугаа-лааны:

—Вильсон, Черчилль сулар олар-ның шериглери Колчактың шериглери-биле катжы бээр-деп санап турган-нар. Оларнык планы ындыг турган. А бис оларны бот-боттарындан ырадыр октаптар бис.

АКШ-тың президентизи Вудро Виль-сонунуң үптөкчө талазы-биле шыныч өңчү Уинстон Черчилльден эгелээш империалисттик лагериниң төлөөлөкчи-лерин романда кончуг бүзүрөлдиг көр-гүскөн. Ында генерал-колониаторлар Пуль болгаш Айронсайн, Американык, Англиянык болгаш Франциянык садып алганы аң гвардейжи генералдар, соң-гу область «чазааның» баштыкчысы, америкага сатанган өскерликчи эсер Чайковский болгаш американыч шаа-жыланчы офицерлер Ларри болгаш Роджерс оларны көргүскөн.

Олар болгаш оларга дөмей өскө хан төгүкчү дайзынар болгаш жандарма-лар — ажалчы чоннарның каржы дай-зынары орустун чуртунга о-он мун орус кижилерни хилинчектеп, өлүрүп кырып турганнар, эжелеп алганы Соң-гу крайны кара-бажыңың хилинчек-тиг алаңы-биле, хилинчектеп өлүрөр чорук-биле бүргөдип турганнар. Мудьюг деп имиреп ортулук Архангельскиниң хой-хой коммунистериниң, профвонле-линиң ажалдакчыларының шериг ко-рабильдериниң далайчыларының кор-чунуг хилинчектенешкениниң чери апаарган: Аңаа, бүгү-ле талаарындан хат шуурганга каттырып турар, хөр-дүк харга хөмдүргөн ээн курут орту-лука чамдык хоругдатканнар аш түрөң-гиден өлүп турганнар, а чамдыктары боодадып, чыдалар болза, шаптырып өлдүркенер, өскелери доштарга чыш-пана доңуп өлгүлөөнөр. Базым чер бүрүзү кижилерни ханы-биле шып-тыган Мудьюга ортулукту өлүмүнү

хааны деп романың маадырларының адааны хей эвес.

Америк аңгы шериглер болза, Кы-зыл Армиянык чаза таварышкынында суурларны болгаш хоорайлары набы-шаан, тайбың чурттакчыларны үптөк дээрбедеп турганнар, бистиң чериаксе сөөлүндө немец фашисттик эжелекчилер-ниң ажыгдал турганы болгаш америк үргөдөкчи дээрбечилерниң ам Корей-де ажыглап турары «черни коозура-дырыңың» бунар бакч тактиказын чо-руттушаан, олар чурттанчылары күш-биле сүрүп ап турганнар, бакчы-нарын ортедип, кудуктарны хораннап көвүрүглерни буза депип турганнар.

Орус хосталганың дайзынары аме-рик болгаш англи империалистерин Ленин карган. Америк империалистер-ниң Россияга ханыг халдаашкыны болза, бир дугаар социалисттик респу-бликаны бооп өлүрөр сорулгалыг деп «Америк ажалчынарга чага

Көрүкчүлөр конференциясынын мурнунда

Тыва областың театры партиянык болгаш чазактын шиптирлерине биле булгаар бодунуң ажылын чааргы тургузар талазы-биле сөөлгү айларда чамдык чедишикиннерин чыдып алган, ооң репертуары улам бышкан болгаш артистериниң ойнаары улам мергендилег апарган. Тыва театр чогадычы чедишикиннерин, чүңүң-даа мурнунда уран-чүлү албан черлериниң акылының дугайында бистиң партиянык болгаш чазактын айткышыныкының төөгүдүт ужуру-дузанын иден болгаш уран-чечер талазы-биле бодап билер деп үрө-түңдөлдүг чүткүшкүнүнүң ачызында чыдып алган.

Амгы сезонунң дөрт айларының дургузунда театр 9 чаа шини белеткен болгаш эртен сезонда үнүп турган 3 шини катап тургускан. Оларның арамда совет драматургияның, орустун болгаш барын чүк классиктериниң шилери бар. Ол дээрсе А. Корнейчуктуң «Макар Дубрава» деп шини, Барановтуң «Ол чарында» деп шини, Собокунуң «Ийги фронтунуң артында» деп шини, Кронунуң «Партиянык кандидат» С. Токаның «Төңгүр-оол» деп шини, А. М. Горькийниң «Васса Железнова» Н. В. Гогольдун «Ревизор» А. Н. Островскиниң «Хөзүңн черде» деп шини, Войничиниң «Оводо», Кальдеронунуң «Козулбес дама» деп шини, Гольдониниң «Гостиница ээзи хөзүңн» деп шини болгаш Аксаювтуң бичи урууларга таарыштыр бижээ «Кызыл чечекчигеш» деп тоол-шиниң дүң.

Бистиң шилеривиз көрүкчүлөрдүн эң чутула негеделерин харылап, бир дугайында кижизидилчи болгаш билиндиргич укур-дузалыг болуп, совет улустуң бунде сонугурут турар темаларын хаара тутсун дээш, бир репертуары ылап-ла ыччаар тургузарын ызып турар бис.

Сезонунуң ажытылган хүнүнүң А. Корнейчуктуң «Макар Дубрава» көргүскөн. Ол бистиң бүгү коллективистиң байырлы болган болгаш көрүкчүлөрдүн аңаа эки унурашканыдан көрүскөн. «Макар Дубрава» хоорай хулээп алган болуп турар. Ол шинде Макар Дубраваның ролун Коми АССР-ниң алдарлы артисти С. Волгин, хоочун шахтерларын ролдарын артистер Снарский, Шеховцев, Бахматев, Павел Кругляктын ролун артист Н. Стаховский, Оюсала Дубраваның ролун артист М. Рамазанова олар кончуг эки күөсеткенер. Гаврилова Браченконың ролун артист Толстиков багай өзөс ойнаа-даа, ол ур ролдун чамдык черлеринде эмин эртир каржы болган. Чурукчу С. Ландын «Макар Дубраваның» шилмелдесин бага эки кылган.

Театрның тыва бөлү сезонунуң эгезинде С. Токаның «Төңгүр-оол» деп шинин режиссёр М. Музуктуң тургусканы-биле көргүскөн. Ол шини чамдык тыва артистер база чедишикинни ойнаа. Аңаа артистер М. Музук (Төңгүр-оол), Н. Өлзей-оол (Сандак), Кара-кыс (Сериница) болгаш өскелериниң даа ролдарын эки ойнаанар. Орус бөлүктүн ийги көргүзүү кылдыр бис улуг пролетар драматург А. М. Горькийниң «Васса Железнова» деп шинин үндүрген бис. Васса Железнованы артист А. Ницковская териниң эки ойнаа, Ницковская Вассаны угаанын, турарында кижизидилчи көргүскөн. Васса Железнова дагыраа-даа дүңдө силпигер ышмак кылдыр саягылар, ынчалза-даа ол чүгүле мычаар сагындырар, а шынында ооң бүгү чүлү хоочун болгаш үндөниң чок. Васса чүгүле фамилиянык ат-алдарын бодап, ашаан хоранан каар. Вассаның бүгү сеткил-боданы, ооң байдалың бойлаанын, тоогү туугунуң бурунгаар шим-чөшкенин доктадып болбазын артист А. Ницковская көрүкчүге ылап шың дамыткап, канан үш дугаар көнөгөде Васса өлүп чыдыра, көрүкчүлөр кандидатистиң адының буурашканын ооң нурундан көр. Револосчу Рашель болза Вассага мырыңай удур.

Мооң мурнунда элээн чидиг дүңдүлериң тургусулаан артист О. Заславская «Васса Железнова» деп шинге бодунуң бүгү аргаларын долу аңгылап шыдаа. ынчалза-даа Железновага ол берге дүңдүрүп режиссёр-биле кады ажыт-давашыан тургаш, сөөлдүң барыл ук ролду элээн шингээдин алган болгаш Рашельдин дүңдүзү элээн бүзүрөлдиг апарган. Коми АССР-ниң алдарлы артисти С. Волгин Вассаның ашааның ролун кончуг эки ойнаа. Аныяң ролун артист Телова эки күөсеткен. Ук шини эге көргүзү болган болгаш артистер коллективистиң өскени, совет драматургиянык болгаш А. М. Горькийниң улуг чогаалдарын тыва театрың көрүкчүге ханы, шыңгы чамдык шыдаарын биске бүзүрткен. Ук шини чурукчу С. Ландын шимээниң солун болган. Театрның бун сезонда оон ыңайгы амыдыралы коллективистиң олам өзүүнүнүн болгаш болбаазыраакшынын, чедиш алган чүлүңе ооң ооңурут доктаавыа көрүскөн. Кызылда көрүкчүлөр чок деп хоралыг чуганы бо чылын бис чылча шап шыдаан бис. Бир эвес актёрлар-да эки ойнап турар болза, шилерге көрүкчүлөр долу болур.

Режиссёр Н. Стаховскиниң тургусканы-биле «Ол чарында» деп шини

катап үндүрүп эгелээни бистиң театрнык амыдыралыңа чутула болушкун болган. Ук шини эртен чылын ойнаан артистерниң составы чаарылган, аңаа бо чылын чаа артистер кирзе-даа, оу режиссёр эки тургускан болгаш ол дес-ки тода ойнатылган. Совет разведканың удуруткучу генерал-майор Батурини артист Скитскийниң ойнааны көрүкчүлөргө кончуг сонугураңыч болган. Совет разведчиктериниң ролдарын артистер Толстикова (майор Игнатев), Заславская (лейтенант Николаева) олар кончуг эки күөсеткенер. Төрээн чуртунга кызыгар чок, аңаа бодунуң бүгү күжү, а бир эвес херек болза амы-тынын-даа бээрине белеи — ук шинде совет кижилериниң характериниң кол пынарлары нымды.

Артистер Бахматев (Мудземура), Абросимов (Нецветов), Лаоров (Предецкий), Цейковский (генерал Кислов) болгаш өскелер-даа боттарының ролдарын кончуг эки ойнаанар. Декабрьниң 30-де театр режиссёр Лавровтуң тургусканы «Ийги фронтунуң артында» деп шини көргүскөн. 1950 чылды ооң-биле чедишикинни дооскан. Ук көргүзүңү идеясы болза, совет кижиниң бедик моральдыг шыары. Совет кижиниң, ооң моралиниң, иделег бүзүрелиниң патриотизминиң империалисттик лагериниң ирөөн моралинде артист шынарлыг көрүскөн деп кончуг нарын болгаш харысалгалыг ооналга ук шиниң ролдарын күөсөдиг турар артистериниң мурнунда туруп турган.

Чабыштыгы совет патриот Таян Егорованың хайындырыкчы болгаш кижизидилчи дүңдүрүп артист А. Ницковская тургускан. База-ла ролдуң күөсөдиг артист Н. Соколик бодун-даа, ханы-даа, шыңгы-даа ойнап турар. Коми АССР-ниң алдарлы артисти Волгин, артистер Сантский, Мельникова, Телова олар биске удур лагериниң өзүлү арнын шыны-биле ажытканар.

1951 чылды бис Аксаювтуң бичи урууларга таарыштыр бижээ «Кызыл чечекчигеш» деп тоол-шиниң көрүкчү-биле эгелээни бис. Ук тоол-шиниң идеясы болза, улуг орус улустуң сагыш-сеткидин күчүлүүчү болгаш оза шынарларын тоолуруту ханы, шың амыдыралгы овор-хөвирге көрүскөн болур. Коми АССР-ниң алдарлы артисти Волгинниң тургусканы ук шинде колдунда бистиң театрың аныяктары ойнап турар. Алешушканың овор-хөвирин тургузар харысалгалыг болгаш берге ролга артист Рыбалкова улуг чогадыкчы өзүшкүнү көргүскөн. Ооң күөсөдесинде орус кыс Алешушка дээрсе дидим, шиптирлиг, бодунуң төрөөн чуртуна, өг-бүлөзинге изиг ынак, ону дээш амы-тынын-даа бээрине беле. Алешушканың ийи угбаларының ролдарын артистер Соколик биле Фатеева олар солун ойнаанар. Артист В. Митрашкин саягының ролун эки күөсөдиг, солун овор-хөвирин тургускан. Аныяк артист А. Корьян Кижимораның ролуна база чедишикинни болган.

Бистиң театрың амыдыралыңа улуг болушкун болза, «Ревизор» тыва дылга үндүргени болур. Ол шини тыва бөлүктүн улуг чогадыкчы өзүшкүнүң база катап көргүскөн. Тыва театр ам бисте бар-дыр, оңу чүгүле хөгжүдөр болгаш улам бурунгаар сайзырадыр херек деп ам бис дорт чугаалап шыдаар бис. Ол шини Н. В. Гогольдунде ышмак, ыччаар ханы болгаш өткүт дыңдалыгын чыдып алган бис. Артистер Өлзей-оол (городничий), Чыргал-оол (Хлестаков), Музук (Осип), Севильба (Анна Андреевна), Кара-кыс (Мария Антоновна), Такная (Долгинич), Кеңден (Вобинский), Митрашкин (Держиморда), Маадыр-оол (Дьякин-Топкин), Намдара (Земляника) олар боттарының ролдарын кончуг эки ойнаанар. Ук артистер Н. В. Гогольдун маадырларының сагыш-сеткилин өзүлүг ханы-биле ажыдып турар. Ук шинде ойнап турар артист бүзүү бодунуң ролун кончуг эки күөсөдиг турар болгаш ооң чедишикинни шак ында. Бистиң театрың тыва бөлүк ол шини үндүргөш, бодунуң составында элээн каш профессионалдыг артистер бар, өзүлүг чогадыкчы коллектив кылдыр көргүскөн.

1951 чылдың баптагы чартык чылын репертуарында мындыг чогаалдар бар: А. Корнейчуктуң «Волжская мазына» бижээ «Калиныгың кезек өзгө» деп шини, Мдиваниң тайбын дээрсе демиселдиң дугайында «Чагай сеткилдиг кижилер» деп шини, өг-бүлөдиг болгаш ашак-кадаланышыкының дугайында Михалковтуң «Читкен баян» деп шини, Ада-чуртунуң Улуг дайынын үзүңде дайынын тыялыңга совет кижилерин маадырлыг демиселдиниң дугайында А. Мовзонуң «Константин Заслонову», совет кижиниң моральдыг шынарлыг, найралдык болгаш өштежилгенин, күш-аныялды коммунисттик өзү-биле көрүнүү дугайында Алексеев биле Лукювтуң «Инженер эштер» деп шини, А. Н. Островскиниң «Чаяны» деп шини, Тыва бөлүктүн репертуарының революция мурнундагы Тываның амыдыралындан алган А. Кок-оолдун «Хайран боду», Америкада негрлерин бастып-дорамчы-

лап турарының дугайында Любимовтуң «Харжыгаш» деп шини болгаш база ук бөлүктүң Тыва областан дашнаар чоруур гастролу кирген. Театр репертуарының үндөниң совет драматургия болуп турар дээрин үстүңде даңзыдан илдедиң.

Репертуары шың тургузары кончуг чутула, ынчалза-даа ооң-биле кызыгар-латынып каап болбас. Чедишикинниң даа шиң безин бистиң хоорайывыстың байдалыңа 10—12 катаптан хей үрүгүлдөп шыдаас дээрзин, амыдырал тодаргай көргүскөн. Ычангаш саң-хөө планын күөсөдир төлөөдө, театрның репертуарыңа кыска үениң иштинде чаа-чаа шыларни немер кирерине эргө-жөк чутула.

Коллективтиң шыңгы ажылаанын болгаш ооң ажылын эки организастаанының түңнелинде театр сезонун ажытылган үзүңде бээр бодунуң бүдүрүлгө саң-хөө планының орулгалыг кезең чүгө күөсөдиг турар эвес, ханы ажыр күөсөдиг турар. Шилерни белет-ээриниң хуусаанын кызырганы репетиция ажылының чаа методтары негеп турар.

Шилерниң чедишикинниң болуруна болгаш театрың улам ыңай өзөриңге аныяк артистерниң харысалгалыг ролдарыңа дурулгалыг артистерниң дузаы-биле шилчинини улуг укур-дузалыг. Аныяк артистер Соколик, Фатеева, Митрашкин, Шмелев, Найд, Кудер, Ангай-оол болгаш Корьян олар театрда быжыг турушту чаалап алганар.

Бистиң шилеривизниң чурумал-шимелдесиниң дугайында каш сөс. Бистиң чуручуларымыз Ланды биле Бобровников болгаш тургузула кезеңниң эргелекчизи Шеховцев олар хей тыныгыр чоруту, инициативаны болгаш чогадыкчы бодалды үндүрүшкөн, тургузула херекселдерин камнап тургаш, уран-чечен шимелдени кылдып турарлар болгаш оларын ажылы эки үнелетиптиң турар.

Театрның чогадыкчы ажылында чамдык чедишикиннерин демдегелештир-шаан, четистерин болгаш администрация база хей-ниги организасталарының ажылында чегенчиг байдалдарын ытпайлы барыл болбас. Театрның шилерин яны-бүрү херекселдер-биле шимээр, көрүкчүлөрдүн организастаар, политика-кижизидилгелиг ажылды чоруду хүлээлгелиг ажылдакчылар актёр составы-биле бичи-даа харылзаа чок туруп турар. Боттарының хүлээлгелерин харысалга чок көрүп турар ол ажылдакчылар актёрларын чогадыкчы чүткүлөрин басып турар.

Политика-кижизидилгелиг болгаш масалагы ажал театрда мырыңай дендин кошкан, ол чорук амгы үениң шилериниң идеялыг ута-шынарын көрүкчүлөргө ылап шың чедирерине шалтыктып турар.

Социалисттик чарышты баштаар, боттарының ажылдакчыларымыз дугайында үрүлүчү сагыш салыр укурлуг бис дээр сеткил театрың партия, профэвилде болгаш комсомол организацияларында барык-ла чок. Чүгүле ашпа бодааш роль сүрөд, бодун өрү көрүнөр дөң чижиктиг чүдүлдерин театрда бары үстүңде организасталарың кошкан ажылының уруну болбай канчаар.

Көрүкчү хаядыр, театрның идеялыг уран-чечен чүткүлүн харылап турар доктаамал көрүлгени тургузар дээр демиселди директору чери калбартаан. Ажыл-агыл чорудулганың тодаргай болгаш быжыр бодатылган планы чокка театрның ижи бүтпес.

Тыва драматургтар-биле ажал мырыңай дендин четпес. Ажылдың ол участогуң диргизер дугайында бистиң таламыстан чүү-даа кылдырмаан. Ол таламы-биле совет чогаалчылар Эвилелин тыва салбыры база-ла чүңү-даа кылбай турар.

Хоорайнык партия, комсомол болгаш профэвилде эге организасталарың ажыкчы чондарың политиктиг кижизидилгени чорудуп тура, кижизидилгениң күчүлүг чөпсө театрның дугайын болганчо-ла тутуштарлар.

Социалисттик реализмниң принциптерин удуруттула бодурушшаан, театр амыдыралдык болушкунунарын ханы-чы-биле билиринге, өнүктүрени таныырыңа болгаш оларга ынакшырыңа, дайынын көөр чок болурунга чену өөредип турар. Театр, кино болгаш литература-биле кады идеология ажылынын, массаларың коммунисттик кижизидилгениң эң чутула төвү болур. Ута-шынарлы репертуарың, дайынчы арталыг театр коллективиниң бары театрың амыдыралдык, культураның школазы кылдыр ажылаарыңа совет кижизидилгениң чакытырар деп сорулганы бистиң-даа хоорайымыз боттандырар аргалыг шаг келген.

И. ЗАБРОДИН,
театрның кол режиссеру,
РСФСР-ниң алдарлы артисти.

Кореяда болушкуннар

Улустуң армиязының Кол командьыларының дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореянык улус-демократтык республиказының Улустуң армиязының Кол командьыларының апрель 2-де дамчыткан медээсинде чугаалап турары болза:

Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачылар-биле кады бүгү фронттуларга дайынын дриг күжүңге болгаш техниканы улуг чидиргелерин таварыштырбышаан, кадыг-шыңгы тул-

чушкуннар чорударын үргүлчүлөп турганар.

Барын болгаш төп фронттуларга Улустуң армиязының кезектери сөөлгү каш хүннерин дургузунда дайынын 3 муң анык солдаттарын болгаш офицерлерин чок кылган, балыглаан болгаш тудуп алганар.

(СЭТА).

Америк шериглерниң тыялында корей партизаннарның чорудушкуннары

ПХЕНЬЯН. Улустуң өжөөн негеп алыкчылары — корей партизаннар америк болгаш лисынманчы шериглерни тыялында боттарының дайынчы чорудушкуннарын улам-ла күштелдирип турар. Олар дайынын орук харылаа-заанын үзө шаап, ооң техниканы болгаш дриг күжүңге улуг чидиргелерин таварыштырып, дайынча сурттенчиг согушкуннары таварыштырыш турарлар. Арга-касиак иштинге чаштынып чыдып алган партизаннар дайынын улуг күштеринге удур дидим халдашкыннарын чорудуп турарлар.

Ким Ин Бенге командактан партизан отряды сөөлгү ийи айларны иштинде каш удаа улуг тулчушкуннарга киришкен. Партизаннар дайынын 8 муң анык солдаттарын болгаш офицерлерин өлүрүп, балыглаан болгаш 380 кижизин тудуп алган.

Пак Чон Гынның партизан отряды дайынын 6 муң анык солдаттарын узуткап чок кылган болгаш ооң 4 миномёттарын, ракеттиг 7 бооларын болгаш дыка хей саннаар, чик пулемёттарын, винтовкаларын, минаярын, гранаталарын болгаш шеригниң өскө-даа чөпсөк херекселдерин хунаап

алган. Бо чылдың үш айларының иштинде лисынманчы 11 дугаар дивизияның 20 дугаар полканын бүрүнү-биле болгаш 9 дугаар полканың 1 батальонуң чылча шаап узуткан Ли Хен Санның партизан отряды идепкейлиг тулчул турар. Ли Хен Санның партизан отряды дайынын шаажылакчы отрядтарына удур каш удаа күштүг согушкуннарын таварыштырган болгаш аңаа улуг чидиргелерин таварыштырган.

Канван мочунуң Хэсон уезиде Ю Сан Кириң партизан отряды март 8-те лисынманчы шериг кезеге удур шыңгы согушкунну чоруткан. Дайын тулчушкун шөлүңе өлүрткөн 317 кижизин болгаш дыка хей боо чөпсөк кагыш угаан-кут чок дезип чоруткан.

Ол отрядтың партизаннары чокта чаа Йонвол уезиде лисынманчы дивизияга удур халдашкын кылган. Тулчушкун дөрт шап иштинде үргүчүлөөн. Дайын аңаа муң анык кижизин өлүрткөн болгаш тың хей боо чөпсөк алысман. Партизаннар аңаа дайынын 92 солдаттарын болгаш офицерлерин тудуп алган.

(СЭТА).

Америк солдаттар Кореяга чаалажырын күзөвейн турар

НЬЮ-ЙОРК. Ассошиэтед Пресс агентлиги алды ай дургузунда Кореяга чоран, ам Гоголуда чедиш келген бодунуң корреспонденти Уиньяма Уонуң чүлүң дамчыткан. Ол чүгүдө демделеп турары болза, Кореяда америк солдаттарын мораль байдалы үзүктел чогу-биле баксырап турар. Сес дугаар армиянык солдаттары үргүлчү-ле мындыг айттыргалары салып турар: «Бис, кайнаар бар чыдар бис?», ынчалза-даа олар аңаа харылар албай турар. «Бүгү-ле мээң чоран черлеримге, солдаттар бо дайын каян төнөрл? деп сонугурап айттыр турганар. Кореяга чаа келген шериглер американаар Кореяда дайынга тиленп шыдаас деп чүвени дүргөни-биле бадыткап турарлар» — деп Уо бичип турар.

(СЭТА).

Вьетнамның Улустуң армиязының чедишкуннери

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентлигиңиң соңгу-чөөн фронтундун дамчыдып турары болза, март 24-тен 28-ке чедир 5 хонуктуң дургузунда Вьетнамның Улустуң армиязының шериглери 15 француз быжыгыл пункттарын чок кылган ийикпе эжелеп алган.

база Фонг-Трие болгаш Мао-Хеден Куанг-Нен мочунуң төвүн болгаш Хой-Жай рундиктериниң девискээрлериниң делгем районнарына чедир хостатпашаан, үлөттүрүп төлтөри Тран-Бакты болгаш Бонг-Биин база катап эзеп алганар.

(СЭТА).

Вьетнамның Улустуң армиязының дээди командьыларының төлээлекчизиниң меделгели

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентлигиңиң дамчыдып турары-биле алдыга, тус-тус фронттуларга чедиш алган тилелгелер-биле холбаштыр Вьетнамның Улустуң армиязының дээди командьыларының төлээлекчизи чуртта дайын байдалының дугайында меделгели-биле паралла-конференцияга чүве чугаалаан.

Ол Вьетнамның Улустуң армиязының шериглериниң соңгу-чөөн фронтта болгаш Туат-Хиен (Төп Вьетнам) мочуна улуг чедишкуннериниң дугайын тодаргайлап чугаалаан.

Соңгу-чөөн фронтта болган опера-

ция доктаавышаан, дээди командьылардык төлээлекчизиниң меделгени болза: «Бо үдө француз туруштар мурнунда турганыдан канчак-даа артык күштүг быжыгланган турган. Олар граниттан азы демир-бетоннардан кылган дыка хей хову бетоннарларды турган. Дайынын шериглериниң моральдыг байдалы кудулаан. Дайынын чылча шаптырган быжыгыл пункттарындан, французтарын биске удур демиселге ажылап турганы өргө гоминданчы шериглериниң артычыларын туткулап алган бис».

(СЭТА).

Француз дипломаттарның Чехословакияда шпичучу чоруктары

ПРАГА. Чехословакиянык Братислава хоорайда француз консул зериниң секретари Жан Фазан бодунуң ол албан хүлээлгезин кагыш чоруур деп турары меделгелешшан. Чехословакияга хоргаданп чурттаарын чөпсөзгө бээр дугайында Чехословакия республиканың чазандан дилээ.

Франциянык Чехословакияда олуруп турар элчини Жан Ривьерге Фазаның чоруткан чагаанын чехословак солуннарда парлап үндүргөн. Ол чагаада чугаалап турары болза: «Франциянык консул черинде мээң кылдып турар ажылым мээң нурурге болгаш француз улустуң күзелиңге окта таарышпас болгаш удур херек тур деп чүвени бүзүрөп бидим. Фашизмниң күштеринге далай алгаш чаа дайынчы белетчеп, мээң улузумга өлүмүт айында таварыштару-биле Барыин Германияны чөпсөглөп турар чазактың албаныга туруп алгаш мээң улузумнуң идеянык сагыныкчызы болуп шыдаас тур мен.

Франциянык Чехословакияда дипломаттыг бөлүттериниң чехословак улуска болгаш ооң чазанга удур чорудуп турар хоралакчы аныякдарын мен

дына үр мыттавайн кыды-биле оюп эртип келген мен. Франциянык чыңгиле консулу Манак болгаш вице-консул Мишелло олар өскө-даа дүжүметтер-биле кады француз чазактың айткышыны-биле чехословак улуска удур чаа дайынын кысып үндүрер сорулга-биле шпичон ажылын чорудуп турарын көргөн мен. Чехословак улус француз улус-биле бир дөмей немец нацистериң сапогунуң адаанга хилдинчекти көрүп эртен улус тур, ынчаарга ол-ла нацисттер аг-шеригни Франциянык чазак катап бут кырынга тургузуп турар тур.

Мен бодумнуң бүгү күжүмнү бүгү дөлейге тайбынды наамгалаарын күзеп турар болгаш мээң төрөөн чуртумнун келир үдөгү чагаай чоруу дээш демисел турарларның эргезинге бүрүн бээр деп шиптирлеп алдым.

Америк империалистерниң эргезинге бараан болуп турар француз чазактын политиказынга болгаш дипломаттыг төлээлекчилериниң хевин кедип алган профессионал шпичоннарның чорудуп турар хоралакчы чоруктарына шыңгы удуранышынымын мооң-биле кады илерегим».

Областың шыдыраа

маргылдаазының түңнели

Совет шыдыраачыларың арга техниказын бедире, шыдыраа спортун хөгжүдөр дугайында большевик партия, совет чазак улуг сагыш салып турар. Бистиң областың куш-культура, спорт хөзүңн комитетинден областың эң анык шыдыраачыларын илередип үндүрер сорулга-биле шыдыраа маргылдаазы сумуларга, суурларга болгаш районнар төптеринге, Кызылдың будурулга, албан организацияларына база организастап эртирген. Ооң түңнелинде 16 шыгарангай шыдыраачылар областың шыдыраа маргылдаазына киржир эргелиг болганар. Областың шыдыраа маргылдаазы март 16-дан апрель 3-ке чедир үргүлчүлөөн. Шыдыраачылар ойнаар чурумун хун саанында эргезиниң 9 шактан дүштекинниң 2 шакка чедир, хүндүс төмөнкү шакта чедир 11 шакка чедир уламчылаар кылдыр доктааткан турган. Ойнаачыларга материалдыг бүгү байдалдарны долузу-биле хандырған: оран-сава четтир, судьялар үргүлчү ажылдап турганар.

Маргылдааның эгелээни баштайгы хүнүнден тура, төңчүзүңге чедир ойнаачыларын аразыга кадыг дошкун демисел болуп турган. Чамдык ойнаачыларны 8—9 шактар иштинде үргүлчүлөөн ужур таварыш тургулаан. Ылаңга эштер Биче-оол, Морозов олар бир көштү безин 30—40 минута иштинде болгаш көжүп турганар. Шыдыраачыларны билиглериниң децилинде ал көлөргө, колдунда бот-боттарындан онзу улуг ылгалышпас турган. Бистиң шыдыраачыларымыз 5—6 чылдар мурнунда турганын бодаарга, шыдыраа талазы-биле теориялыг болгаш техниктиг билигери дыка өскөнү коску болуп турар.

Маргылдааның доозулган түңнели алгаш көргө, Кызыл хоорайнык шыдыраачылары: партия школазының башкызы эш Биче-оол, күрүнө банкызының область конторазының бюджет килдизини эргелденчиз эш Морозов олар 15 кижилер-биле ойнааш, бир, ийи дугаар черлерни үлөжин, 11—11 саныг болганар. Үшкү черни областың партия школазының дыңнакчымы эш Даваа алган. Дөрткү черни облпотребсоюзтуң хей-ниги чөмөнчилге чериниң начальниги эш Пиостро эжелээ. Бешки черни Улуг-Хем районунуң шыдыраачымы В. Сат, алдыгы черни областың чемпиону турган эш Вереин, чед